

Tankó Andrea

BEZÁRÓDÓ ÉLETEK
A VÉGEKENBABARCZY ESZTER: *NÉHÁNY SZABÁLY A BOLDOGSÁGHOZ*.
JELENKOR, BUDAPEST, 2023.

Babarczy Eszter legújabb, *néhány szabály a boldogsághoz* című novellásköte-
te két ciklusba szerveződik: *A változás korában* és a *Mi ketten* számos olyan
problematikát tematizál, amelyek a közösségi tudat és egyéni mindennap-
jaink részét képezik, mégis mintha nyelvtelenek, eszköztelenek volnánk, ha
közelíteni szeretnénk ezekhez. A középkorúvá érő nők megéléseihez, a tes-
tüket és lelküket érintő változásokhoz. A kiüresedéshez és az elmúláshoz.
Az elmagányosodó társadalomhoz. A tehetetlenséghez, a szakadékokhoz,
a szegénység újratermelődéséhez, a kiszolgáltatott, sérülékeny csoportokhoz
és egyénekhez, a segítség határaihoz, a lehetőségek hiányához, az esélyekhez
és az elherdálódó életekhez. Témák, amelyek eléggé kellemetlenek ahhoz,
hogy csak pironkodva, szemlesütve, de ha lehet, inkább egyáltalán ne be-
szélgünk róluk.

A kötet elébe megy ennek a kollektív félrenézésnek és hallgatásnak. Egy-
szerre invenciózus, önreflexív, nyelvezetében és hangulatvilágában cinikus
és dühös, szomorú és vicces, együttérzésre hív az (ön)együttérzés hiányá-
nak ordításában. Mert ordít – objektíven és tárgyilagosan, mint egy kaoti-
kus gondolatfolyam, amely tele van elágazásokkal, önmarcangolással, sokrét
görnyedésekkel és büszkeséggel. Egy kaotikus gondolatfolyam, amely struk-
túráját tekintve mégis rendezett. Az első ciklusa tizennégy fejezetre oszlik,
narrátora pedig mint egy céltábla, áll az elmagányosodó, középkorúvá váló
nőket érintő vélemények és bántások kereszttüzeiben. Több egzisztenciális
krízist él meg párhuzamosan: ilyen a halál mint egyedüli perspektíva, a saját
testről való lemondás (*Szex*), az anyjával való ellehetetlenülő kommunikáció
(*A testről*). Mintha mind az enyészetbe hullanának. Kaotikus gondolatfo-

lyam, amely végül egy zacskó almában (*Almák*) és egy szívességi angolórában hangosodik fel (*Replika*). Meg a chilipaprika ültetésének felvillanyozó ötletében.

A változás korában ciklus ugyanis maga a bizonytalanság és (ön)megkérdőjelezés, az átalakulóban levő élet értelemkeresése: „Otthon kirakja a narancslét meg az avokádót. Jó dolgom van, ismeri el, narancslé meg avokádó, mit meg nem engedhetek magamnak, és mégis egy lúzer vagyok, elvesztettem a szerepem. A vesztesek ilyenek, ötven után már muszáj belátni, hogy nem nyertél (...)” (*Replika*, 97.). A szövegvilág és az írói jártasság egyszerre alkot egyszemélyes történetet egy középkorú nő „monodrámájában”, és társadalmi, politikai jelenségeknek is tükröt tart, gondoljunk az ukrainai háborúból menekülőkre és a fogadó ország lehetőségeire vagy a megbénító nőiség-koncepciókra, amelyeket ugyanaz a patriarchális társadalmi berendezkedés hoz létre és tart fenn, amelyben a szegénység újratermelődhet, és lányanyákat bélyegezhetnek meg. A ciklus egésze tekinthető egy társadalomkritikai szemelvény és a saját én újramegtalálásának határmezsgyéjén elhelyezkedő szemlélődésnek: „Ki vagyok én, ha már nem látnak kívánatos nőnek? Kicsoda Rose, aki nyolcvanévesen kívánatos nő akar lenni, egy sikeres szakmai karrier után? Idétlen csitriként forgolódó csinos nyolcvanéves. Erre költjük majd a pénzünket, ez tölti meg a gondolatainkat, erről szólnak a félelmeink. Egy kérdést szegez nekünk a világ: kívánatos vagy-e.” (*Szex*, 38.)

A *Mi ketten (rasszista történet)* tizenhat novellából áll, amelyek egymással dialogizáló monológokként olvashatók. Az események és történések Dalma és Emma, a ciklus két főszereplőjének perspektíváján keresztül kerülnek bemutatásra. Pármonológok két nagyon különböző társadalmi és élethelyzetben levő, különböző korú nőtől. Ez a rész már címében is folytatni sejteti a korábbi ciklusban jól megismert ironikus önreflexivitást, amely egyszerre személyes és politikai. A magánéletinek tűnő kérdések társadalmiságának megmutatása különös erénye minden önmagán túlmutatni kívánó alkotásnak. A jól szituált fővárosi hölgy (Emma) életét szánja egy szegény cigány család támogatására – lakását, anyagi forrásait, szeretetét, szociális hálóját, mindent, amit anyaként tenne saját gyermekeiért is. Kulturális tőkévé válik, lakhatássá, iskoláztatássá, kiapadhatatlan bankszámlává – mégis elbukik, vele együtt pedig mintha mi magunk is. Ebben a felemelkedőnek induló, majd hanyatló, a nyomort konzerváló és újratermelő történetfolyamban olvasóként (és segítő vagy segíteni akaró szakemberként, laikusként) ugyanis erősen szétszalazódunk. Mi a valós segítség? Áthidalhatók-e a szakadékok?

Mi van az anyagi segítségen túl? Felszámolható-e a generációs szegénység, és ha igen, mi szükséges hozzá? Egyszemélyes békeharcosként hol vannak saját határaink? Egyáltalán – kinek akarunk segíteni saját, hatékonynak vélt eszköztárunkkal? A kiemelkedés ellehetetlenülése és a továbbgyűrűző problémákban való kapálózás, a hiábavalóság érzése és az (ön)vádaskodás szervezi a ciklus dinamikáját, húzd meg – ereszd meg történet ez, amelyben valahogy csak benne ragadni, még lentebb zuhanni lehet: „(...) azt mondja, az isten pénze se elég neked, és nem ad. Ezt érzem most, de nem is a pénz fáj, hanem a belső szerkezet hiánya, az a hang, és hiába próbálok én lenni a hang, nem működik, nem hallgatsz rám, nincs hang, nincs belső szerkezet, csak a szakadék van, csak a zuhanás van, egy folytatódó zuhanás, a becsapódás mindig elhalasztva, egy rémálom, aminek nincs vége, és nem lehet belőle felébredni (...)” (*Baleset*, 217–218.). A ciklus mindvégig tematizálja az egyéni és társadalmi felelősségvállalás kérdését, amely alól egy pillanatra sem kapunk felmentést: „Hosszúra nyúlik a felelősség, túlnyúlik a két karomon, nem tudom átfogni, túlnyúlik azon is (...)” (*Egy szemfog*, 128.); „Később jöttem és nem vagyok ott. Elkéstem, már tízéves voltál, tíz éven át nem vállaltam felelősséget, most hogyan vállalhatok?” (uo., 131.) A történetben végigkövethetjük Dalma felnövekedését is, akit még kiskorában karolt fel Emma, kezdetben középosztálybeli szocializációs ötletekkel (*Tündérruha*), aztán meg iskoláztatással, abortusszal, újabb és újabb pénzszegekkel támogatva. Dalma kapálózott a feléje nyújtott kezért, a fennmaradásért, a megfelelésért, mégis süllyedt. Monológjai egy szuszra kimondott fájdalmas látletelek a mélyszegénység mindenféle értelemben vett peremre szorítottságáról, egy fiatal lány anyává válásáról, a többségi társadalom rasszizmusáról (*Egy pincérkötény*) és tétlenségéről, illetve mindarról a hiányról, amelyben az élete zajlik, amibe – úgy érzi – csak beletörödni lehet: „... úgy akarta a jóisten vagy mit is mondjak, hogy is mondjam, hogy ez a sorsom.” (*A búcsú*, 228.)

Babarczy kötete két önálló, metszéspontjaiban mégis találkozó ciklusának szerkezetileg és nyelvezetileg is eltérő stílusú novelláiban tudatosan polemizál a kötet címével, amely választás első olvasatra minden, csak nem szervesen illeszkedő. A könyv egészének tudatossága és ironikus, cinikus hangneme azonban bravúros választássá is teheti azt, tematizálva az önsegítő könyvek szerepének és hatékonyságának esetlegességét, illetve ráerősítve a maradéktalan, kívülről jövő mentális-lelki jólét illúziójára. *A néhány szabály a boldogsághoz* nem oldoz fel sem a terhek, sem az egyéni felelősségvállalás alól. Helyette azonban kérdez, mutat, keretez, elbizonytalanít és kihangsúlyoz.

S hogy ne felejtjük a mindig aktuális polémiát arról, lehet-e hitelesen beszélni kisebbségi csoportokról, cigány egyénekről és közösségekről felső középosztálybeli, jól szituált férfiként vagy nőként? Olvasatomban érzékeny, önreflexív, partneri elbeszélői pozíció, sok alázat és (társ)ismeret meglétében lehet – ahogyan ezt Babarczy is méltón teszi.

Enesey Diána

A VERSEK KÖZÉRZETI EMLÉKHELYEK

ERDŐS VIRÁG: *ELTÉRŐ TARTALOM*. MAGVETŐ KIADÓ,
BUDAPEST, 2024.

Az Eltérő tartalom 2024. április 11-i bemutatóján Turi Tímea szerkesztő arról kérdezte Erdős Virágot, hogyan tekint az új verseskötetére. A költő a „kudarc” szóval felelt, amit azzal magyarázott, hogy az itt szereplő verseket ihlető közéleti témák némelyikére már alig emlékszünk, a hírek forgatagában és az információk sűrűségében elvesztek, így a versek is jelentésvesztéseket szenvedhettek el. Mindezt azért tartottam fontosnak megemlíteni, mert most azt fürkészem, miért lehet ez a kötet a sok esetben pillanatszerű közéleti villanásokat kimerevítve mégis releváns, sőt, maradandó, merthogy – úgy vélem – erre minden esélye megvan.

Az Eltérő tartalom tekinthető egy versekbe szedett közéleti naplónak is, de még inkább *közérzeti* naplóként érdemes olvasni. Ezt az olvasatot a szerző is segíti, egyrészt a versek mellett szereplő dátumokkal, másrészt azzal, hogy a kötetet a 2022-es és a 2023-as év tagolja két részre. Ennek a sajátos, naplószerű műfajnak és persze az Erdős Virágra jellemző lírának megfelelően e szövegegyüttes hangulata többnyire – olykor szélsőségesen is – hullámzó, nevetés és könnyek, szorongás és düh között ingázik az olvasó, jóllehet a humorforrás is inkább a keserűségben, semmint a derűben keresendő. A kötet 22 címet viselő nyitóverse is ennek a hangulatingadozásnak készíti elő